

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Geo-hydrographia s. orbis terrarum descriptio - Cod. Ettenheim-Münster 111-116

Gallia seu Francia - Ettenheim-Münster 112

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Caput I.

[urn:nbn:de:bsz:31-111144](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111144)

1: Eignots: | Sicut velus in Austrasiam, quod Austrum respicit, et Neustriam, qua-
 runt, à voce Ger- si Novam franciam nomine à germaniò Nm quod novum
 mania Eidgno significat, derivatò. Hæc ad Oceanum sita erat.
 seu Eidgno apud Helveticos Bayorum. At modò unicus Principi subest, qui absoluto et Monarchi-
 que conjuratos heredes in duodecim provincias seu Praefecturas generales, galliæ
fœderatos ad tuen- Gouvernemens dividitur; quarum tres medium Regni occu-
 pant, suntque Insula Francia | L'Isle de France | Pra-
significat. 20 fectura Aurelianensis | Orleans | et Lugdunensis | Lion | ad q
 q circum Ligerim Tres Superioris sita sunt versus Septentrionem, scilicet: Bri-
q originem Ligeris. tannia minor | La Bretagne | ad Sinistram; Normannia
 Seinde nomine | La Normandie | circa Sequanos fœnes; et Piccardia
 venerunt in gal- | La Piccardie | in confiniis Belgii. Tres inferioris,
 liis omnes, qui suntque: Aquitania | Guienne | circum garonnam;
 Genavensium. Occitania seu Languedocia, vel etiam Septimania | Lan-
 Religionem, Cal- quedoc | versus Mare Mediterraneum; et Provincia | Pro-
 vinianam nempè, vense | inter Rhodanum et fines Italia. Tres ad Sea-
 lactati sunt; quod teram, scilicet Delphinatus | Dauphinè | circum Rhodanum,
 diinde in Ugnots Burgundia | Bourgogne | Ducatus circum Ararim | La Saone |
 seu Hugonots fluvium; et Campaniam | La Champagne | in confiniis Bel-
 datatum est, à quo Latini Calvi- his auferunt Comitatus Burgundia | La Franche Comté |
 q Comitatus Alsatia | L'Alsace | Belgii seu germaniæ inferioris aliqui
 Ruginones- Tractus; ac noviter ambo Ducatus Lotharingia et Bar-
 sis | Roussil- vensis. De quibus singulis modò nobis agendum.
 lon | 17.

Caput. Partis I.

De Insula Francia.

visum dicitur
 res Hugonotos
 seu Hugonotos
 vocare.

Praefectura hæc Insula Francia | L'Isle de France |
 dicta est, quod inter Sequanam | La Seine | Matronam | La
 Marne | Parisiam seu Arisiam vel Esiam | L'Oise | Anoram
 seu Anoniam | L'Aisne | et Orcam | L'Orque | fluvios ve-
 lut clausa sit. Solum ejus ex omni parte fertile est
 præsertim in frumento, vino, fructibus, p. ampla habet
 nemora, in quibus omnis generis fere reperitur. Sa-
 lubri gaudet aère, atque populosissima est. Limites
 habet versus Septentrionem Piccardiam; versus Orientem
 Campaniam; versus Meridiem Belsiam | Beaupe | et
 versus Occidentem Normanniam. Ejus longitudo ab
 ortu ad Oceanum est 39. miliarium gallicorum seu leuca-
 rum. Sita est inter 22. grad. 20. min. et 23. grad. Lon-
 gitudinis, et 48. ac 50. grad. latitudinis. Omnium ca-
 terarum Franciæ provinciarum fere minima est. Olim
 cum inolevisse perhibentur antiqui populi Belovaci,
 Parisii, Suefionenses, Sylvanectenses, Volcæpes; qua

nomina hodie adhuc celebrantur. Illius Decem sunt
Tractus seu minores provinciae, quas modo singulis §§. ex-
pendimus.

§. I.

1770. 18.

De Insula Francia proprie sic
dicta.

Tractus iste seu provincia Insula Francia proprie sic dicta
[L'Isle de France propre] nuncupatur ad distinctionem ejus-
dem secundum nominis Praefecturae, cujus ipsa imitavit est pro-
vincia. Sita est circum ~~diversa~~ Parisios seu Lutetiam
Parisiorum. Inca praecipue notantur Urbes sequentes:

1° Parisii, seu Lutetia Parisiorum [Paris] non modo
provincia hujus, sed et totius Franciae Caput, omnium-
que totius Europae Urbium pulcherrima et forte maxima,
quamvis contendant aliqui eam ab Amstelodamo, Mosua,
et Constantinopoli magnitudine et amplitudine superari.

Sita est ad Sequanam [La Seine] fluvium, qui illam me-
dius perfluit; Decem miliaribus infra Melodunum [Melun] et
28. supra Rothomagum [Rouen]. Dicta est Parisii à
Parisii populis, qui circa eam sedem habuerunt, non à Paride
Briani olim Regis Trojae, prout quidam fabulantur. Anti-
quum ejus nomen fuit Lutetia seu Lutetia. Sub Lutetia
nomine ejus manerunt Julius Caesar lib. 6. c. 3. et lib. 7. c. 58.
Strabo lib. 4. p. 194. et sub Lutetia nomine Ptolomaeus.

Initio latis angusta erat, ut quae exigua, quam Sequana affor-
mat, Insula contineretur; unde Ammianus Marcellinus lib.
15. c. 11. eam non nisi Castellum Parisiorum nuncupat, quod
nempe ambitu suo exigua quidem, at tamen natura tunc
arte munita foret; unde et adhuc hodie haec Insula, quamvis
minima sit Urbis pars, Civitas appellatur, quod nomen ple-
rumque Episcopalem populi alicujus Urbem indicat.

Quidam hoc Lutetia nomen à Latino vocabulo Lutum
derivant, quod haec Sequanae Insula, priusquam lapidibus
strata fuisset, lutosa admodum fuerit; verum id prope-
ditur, cum Urbis ista, quemadmodum Caesaris Commentaria
fidem faciunt, Lutetia fuerit nuncupata, priusquam Ro-
mani Gallia potiti fuerint; unde ipsa nomen istud
non à Romanis, sed à Celtis, quorum Dialectus ad lati-
nam nullam relationem habuit, accepisse videtur.

Caput erat Parisiorum populorum, non nisi à Nautis
habitata, quemadmodum perhibet Inscriptio tempore
Tiberii Caesaris lapide incisa, et anno 1711. sub Eusebia
Cathedrali reperta, in qua haec leguntur: Nauta Pari-
siaei. Tunc angusta permansit, atque donec Julianus

Apostata in Galliam veniens in ea resedit, qua ab eo tempo-
re sensim ad eam amplitudinem crevit, in qua eam modo
cernimus.

Parisii ergo seu Lutetia Parisiorum, sive ejus antiquita-
tem, sive magnitudinem, sive aedificiorum magnificen-
tiam, sive ingentem incolarum numerum, sive Divitias,
sive commercium, sive Scientias et artes, qua in ea ma-
gis, quam ubique gentium florent, consideres, inter cele-
berrimas Europae civitates eminent.

In quatuor partes dividitur, suntque Civitas (pha-
si-
te:| alias etiam Insula Palatii | L'Isle Du Palais:| mun-
cipata, quod in ea Palatium S. Ludovici Regis, in quo
nunc Supremus Senatus Parisiensis suos conventus agit,
jusque dicit, situm sit; haecque Urbs vetus nomina-
tur.

Insula B. V. Mariae | L'Isle De Notre Dame:|
has binas Insulas Sequana efformat. Ad hujus flu-
minis ripam dexteram seu Septentrionalem colorata
est ea pars, qua Urbs | La Ville:| dicitur, et ad sinistram
seu Meridionalem Universitas, quod sic dicta, quod
in ea Schola omnes et Collegia, qua eam componunt, sita
et rebus in unum collecta sint.

Præter has quatuor Lutetia Urbis partes numerantur
adhuc plura Suburbia, et S. Antonii, Templi | Du Tem-
ple:| S. Martini, S. Dionysii, S. Honorati, Montis Mar-
tyrum | Mont Martre:| Ricolori | Richelieu:| qua Urbs
adjuncta sunt: S. Germani, S. Michaelis, S. Jacobi, S.
Marcelli, et S. Victoris, qua ad partem Universitatis sunt
posita.

In ea quoque sunt septemdecim portæ, viginti quin-
que fora publica, duodecim pontes, Septingenta vi-
ginti plateæ, quinquageneries mille aedes, centum circi-
ter Monasteria tam virorum quam mulierum; quadra-
ginta quatuor Ecclesia Parochiales, triginta alia,
octoginta Abbacia, triginta Xenodochia, Sexaginta
magnifica Palatia, inter qua eminent duo, qua Regi-
am constituent, Lyraa | Le Louvre:| scilicet, et La-
teravia | Les Tuilleries:| sic dictum, quod olim Lateravia ibi
fuerint; haec simul juncta unum efficiunt. Est etiam
Sedes Principum Regni Francie | Princes du Sang:| Ha-
bet etiam Sedem Archiepiscopalem; olim Episcopalis In-
taest erat Subjecta Metropoli Senonensi usque ad annum
1622. quo Gregorius Papa XV. ad instantiam Ludovici XIII.
Galliarum Regis Metropolitanam dicit, et anno 1674.

Ludovicus XIV. illius Praesulem titulo Ducis et Paris Fran-
cia Decoravit. Ecclesia Cathedralis B. V. Mariae dicata est
Eglise de Notre Dame: atque supra omnes totius Regni
Ecclesias eminet; in ea 120. numerantur columnae; ipsius
longitudo est 174. latitudo 60. et altitudo 100. pedum
geometricorum. Sunt quoque in illa 45. Capellae
et per undecim portas ad eam patet aditus. Quatuor
turribus praesertim ornata est, unde tota Civitas perus-
trari potest, in iis pendent octo campanae, quarum
maximam duodecim viri trahunt. à Chilberto I.
qui Saeculo VI. floruit fundata est, eam Robertus Rex de
nova aedificare coepit, Successores ipsius prosecuti sunt qui
usque ad Philippum Augustum, qui illam omnino perfe-
cit: in ea numerantur 51. Canonici.

Primus hic Episcopus fuisse dicitur S. Dionysius Areopagita,
quem paulo antequam ad hanc Urbem veniret, S. Paulus Apos-
tolus Athenis ad fidem Christi converterat. At Joannes
Lamiojus id de alio Dionysio, qui die post vixit, vult in-
telligi debere. Haec Ecclesia in Civitate la Cité collo-
cata est, ut et Palatium Archiepiscopii
In eadem quoque Civitate, seu parte, quae
Civitas la Cité nuncupatur, situm est Palatium, in
quo, prout supra jam memoravimus, Senatus, seu Parla-
mentum conventus suos agit, juri quoque dicundo innumabit,
omnium totius Franciae Senatum antiquissimum et illus-
trissimum, cui adhuc plura alia subalterna Diastoria de-
dicunt.

Universitatis sexaginta sunt Collegia, quorum illud,
quod Sorbona dicitur antiquissimum est, in quo Theolo-
gia docetur: nomen habet à Roberto quodam celebri
Theologiae Doctore, qui apud S. Ludovicum Franciae Regem
multum potuit; is annis 1253. Collegium istud fundavit.
Robertus de Sorbona dicitur est, quod in pago, qui Sorbona
nuncupatur, natus fuerit, quod nomen postea Collegio ipsi
adjectum est.

Ad sunt etiam quinque Acade-
miae: Gallica L'Académie Française: sic dicta,
quod in perpurganda et emolenda lingua Gallica sumptur.
Academia Politicorum Académie des Lettres, médailles, et inscriptions:
Academia Scientiarum L'Académie des Sciences:
Academia Pictura L'Académie de la Peinture:
et Academia Architectura L'Académie d'Archi-
tecture:
occurrunt etiam quamplures pra-

An. 1588. cum Urbis ista adversus Henricum III., quod Hugonotis nimium favere ei videretur, dum ipsa eam ad obedientiam reducere obsequio cingit, à Jacobo Clemente Dominicanis infirmis, pectus, pugione. Anno 1590. ab Henrico IV. circumclusa est, et ad eas redacta inultas, ut cives fame vix non perierint; at Duce Parmensi cum Hispaniis copiis adventante, ab eâ Henricus recedere coactus fuit; ipse an. 1610. 14. maji à Francisco Ravallac cujusdam Cavillidi Engolismensis; Angouleme; filio cum vestis in media Urbe trucidatus fuit.

Initio anni 1649. sub minoritate Ludovici XIV. qui tunc undecim duntaxat aetatis annos agebat, Urbis ista, quod Frondibulorum; Frondeurs; factioni adversus Regiam Matrem et Cardinalem Mazarinum, qui sub illâ regnum moderabatur, excitata adhererent, semic fere trium mensium spatium circumclusa fuit, atque tandem pacis conditionibus subacta.

2°. Versalia; Versailles; angusta quidem et aperta, sed tamen venusta civitas, una cum Regis Palatio, quatuor miliaribus à Lutetia oceanum versus distans. Olim non nisi pagus erat et parochia seu Prioratus conventui S. Marglorii Parisiis subiectus. Speciales habuit hos Dominos Parisiensis Archiepiscopi feudatarios. Praedium istud emit Ludovicus XIII. et in medio vallis, unde ex omni parte campi circumjacentes perveni possunt, castellum proinstromento suo venatorio castrum curavit, quod propria nominis domum, ut ajunt, campestrum exhibebat. At cum post eâ Louis iste Ludovico XIV. ad venationem commodus videretur, tunc ex pago urbem, et ex castello Palatium totius Europa magnificentissimum, atque ab omnibus velut novum mundi miraculum celebratum efficit. Opus coeptum fuit anno 1661. et 1687. perfectum, si Capellam Regiam excipias, cui primum an. 1710. ultima manus adnota est.

In Urbe quinque numerantur Ecclesiae. spensae admodum, inter quas eminet Basilicalis, quam Patres Missionarii S. Lazari administrant. Adest etiam Conventus Fratrum Minorum S. Francisci, quos Recollectos vocant.

Imnumera penè sunt, quae in hoc vasto ac superbo Palatio admirationem longè maximam merentur. In eo omnia auro et marmore perpolita; conclavia et cubicula ingentis pretii speculis, praclaris exquisitisque picturarum tabulis ornata. Caliginem aspicientium oculis offundunt Statuae in aëre collocatae et hortis, cui, sive amplitudinem, sive pulchritudinem, stupendique ornatus varietatem consideres, similem imaginari haud unquam possis. Prae caeteris summe admiranda est ingens aqua

* Hi factioni Frondibulatores dicti sunt, quod supra pileos suos fundam velut foederis taperam gestarent.

nam copia, quae ope machinae invidiam, quae Marliensis: La ma-
chine de Marly: quod prope Marliam Regiam campestris pala-
tium sita sit, nuncupatur, huc adducitur, atque in horto quan-
tibus silanos, praecipites aqua lapsus, et maggas aqueas exhi-
bet. Siquis Magnus de ista locum hunc et tractum prius sci-
dam, rigidum, et cliorum trecentorum millionum imperis
amoenissimum efficit. Idue etiam à Fonte Belaguet

: Fontainebleau: uti prius Regiam tenebat, sedem suam
an. 1687. tenuit, atque ad mortem usque, quae an. 1719. pri-
mâ die Septembris contigit, ibidem habuit. Anno 1757. q.

7. Januarii sub ves-
peram Robertus
Damien patria
Atrébatensis Re-
gem Ludovicum
XV. hic rhedam
mox consecraturum
aduto intra costas
cultro graviter
vulneravit. Rex
ex vulnere iova-
luit, Robertus vero
quatuor equis in
diversum actis
discipulis enormis
flagitium poenas hinc
pa ceteris memo-
rabilis est ami-
citis et foederis
conventus j. Maji
an. 1758. hic Ver-
salia in ita Do-
num Austriacam
inter et Borboni-
cam, quae pleros-
que in Europa Prin-
cipales admiratione
afficit et stupore.

30. Ianuam S. Dionysii, alias Dionysiopolis: S. Denys:
Vetus duabus miliaribus Galliarum seu Lemis à Lutetia vicinis
Septentrionem distans et in amoenâ, quam undique paludes
circumstant, plantis sita. Olim cuiusdam erat pagus pau-

is rusticorum linguâ comprehensus, atque Vicius Catuliacensis
seu Catholiacensis dictus à Catulâ nobili Matronâ, quae Cor-

pora SS. Dionysii Arcopagita et Satorum epus Rustici et Ele-
therii, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-
thini, quos in Monte Martyrum: Mont-Mestre: prope Ba-

comis referens figuram, et una cum turribus suis plumbeis
laminis lecta. In eâ sepulturam suam habent
Reges Francie à Dagoberto, qui diei Supremum obiit 19.
Januarii an. 638. atque primus in eâ sepultus est.

In eâ quoque observatur thesaurus, qui præter magnam
reliquiarum copiam, multa prætiosa et rara continet, ut
sunt aurea et argentea comas ac statua gemmis ornata; va-
sa aurea et lutea; libri aurei seu argentei inauratis
laminis contacti, aureisque litteris conscripti. Cyphus
seu calix aureus hyacinthis, Smaragdus, et Saphyro ornatus
necnon imaginem Salomonis in throno sedentis ad vivum refe-
rens, unde et Cyphus seu calix Salomonis appellatur. Eius
S. Ludovici Turpini quondam Francie Cancellarii, ut et Jo-
anne de Arca: Joanne d'Arca: vulgò Bella Anselimensis dicitur,
quod sub Carolo VII. Rege Francorum Anglos Anselim ur-
bis obsidionem solvere coegerit.

Corona variis gemmis
ornata; unguis Regii pallii; Euis Regius; aureum Ca-
roli Magni Sceptum; aurea Calcaria gemmis resplen-
dentia; necnon vestimenta omnia, quæ in Francie
Regum coronatione adhibentur; manus justitiae, ^{cornu}
Unicornis superposita. Denique etiam, in-
ter alia plura, latera, quæ manu gestabat Malchus
Sennus Summi Sacerdotis, quando Petrus in hoste Gethsemani
cum Christus à Judæis capiebatur, aditus gladio illi dextram
amputavit auriculam, quomodo autem et quando latera
ista à Jerosolyma in Galliam in eolumis allata fuerit, igno-
ratur; verum apud aulem ineptiam.

Ut ut autem præteritis prædictis hic S. Dionysii thesau-
rus; quidam tamen, qui illum viderunt, totum illum præ-
teritum viginti milia librarum gallicarum hæud credere
testantur; nec tamen eis fidem adhibendam esse arbitramur.

Monasterii S. Dionysii à primavâ suâ foundatione us-
que versus finem præteriti Pauli XVII. septuaginta duo nu-
merantur Abbates tam Regulares quam Commendatarii.
Primus illius Abbas Commendatarius fuit Ludovicus Borbo-
nius Cardinalis et Episcopus Senonensis (s. de Sens) à Fran-
cisco I. an. 1528. nominatus: deincepsque hæc Abbatia
semper data fuit in Commendam usque ad annum 1692.
quò ad ^{instauratam} Ludovicum XIV. Abbatialis S. Dionysii titulus suppressus
fuit, illiusque dignitatis annui 100000. fræ-
ditus Archiepiscopus Monachium S. Cyriaci (s. Cyri) ord. S. Augusti-
niani non procul à Versalia an. 1686. à laudato Rege in
honorem ultimæ consubinae postmodum uxoris sue Do-
minæ de Maintenon fundatæ adjecti sunt ab Innocen-
tio Papa XII. per Bullam 23. februarii ejusdem anni
1692. editam.

* Hæc puella perperam
Joanna de Arca, velut
in hoc oppido ortum
habuit; cum certum
sit eam in pago Dan-
Remigio (s. Dan-Remy)
nata fuisse. Utar-
que hic locus situs est
in Ducatu Barensi.

* Scriptorum omnes, qui
de Monocroto seu
unicorni nomine
sunt ajunt illum
in St. Africa re-
periri, præcipue
autem in Agaosa.
s. Agaos seu Agos:
provincia Regni Da-
matorum (s. Damotus)
in Othiopia. at

verò hujus animalis,
ut et cornu figuræ
quorum, colorent ab-
minimque illius par-
tium ad id diversis-
sè referunt, ut sa-
pientiores illud omni-
no fabulosum merito
reputant.

Non tamen diffidant
in Indiis reperita fuisse
animalia unio cornu
instruta, ut Vacca,
Taurus, Equus, Asinus, Ca-
prea, Dama, p.
Peysera in sua de Gran-
landia relatione ait,
id, quod vulgò creditur
esse cornu monocroti
seu Unicornis, esse den-
tem magni Maris gla-

4 librari

cialis piscis ab Islandis S. Landrius | S. Landry | Episcopus Parisiensis, qui circa
Narschal, et alibi Ro- medium saeculi VII. floruit, Monasterium istud in sua et
hast. dicti, qui hujus- Successorum suorum jurisdictione liberum et exemptum fecit
modi dentas, seu cornu ita, ut etiam jurisdictionem in civitate ipsam ejusque
Cuciorum lapositoris districtum Abbati et Monachis cepit. At cum an. 1092.
abundanter supple- titulus et dignitas Abbatialis in eo suppressa et extincta
tauit.
Bachus Ludovicus Sach- fuisse, tum Archiepiscopus Parisiensis jurisdictionem hanc
sius Medicus mons- ad se velut primum fontem, unde ipsa emanaret, iterum
torum marianum des- redisse contendebat: contra sequebantur Monachi, quod,
vabit, quod monoe- cum hac jurisdictione non solum duntaxat Abbatis persona cum
votem seu Unicornem exclusione Monachorum seu Communitatis obligata fuisse,
appellati, estque spe- ipsa quoque, etsi Abbas deficeret, penes Monasterium
ies Cete, quod cada- remanere deberet. Tandem 6. Augusti ejusdem anni
veribus passitur, ut- 1092. inita fuit inter partes transactio, vi cuius Monachi
que in Islandia et Gronlandia littoribus dicto Archiepiscopo jurisdictionem illam cepere ita tamen,
captatur; illius cornu ut Monasterium ipsum, aedificia omnia et loca ad illud
est unicus dens maxilla pertinentia nonnulli ambitu suo contenta, ab illa in per-
Superioris, qui torna- petuum exenta, et Summa Sedi immediate subiecta
tus et statuatus in cuspi- manerent, Monasterioque Superior seu quilibet vices
dem desinat. nec du- bium esse videtur, quod
cium esse videtur, quod in ac ejus districtus esset Archiepiscopi Parisiensis et ejus Suc-
Thesauri San- Diony- cessorum Vicarius Generalis natus.
siano visitur, etiam- Memorabile etiam est, quod in hujus S. Dionysii Monas-
num hujusmodi dens terie Ecclesia certis quibusdam Solemnioribus festis tota
sit; proinde Andrea et integra missa, in aliis vero aliquibus minoribus Solemniori-
Theveto suspecta ad- bus solum Epistola et Evangelium graeci decantentur.
modum fidei Scriptoribus In hac Urbe seu Monasterio quadam celebrata Con-
non possidendum videtur, quando ait se a Rege- gressu ad Vincula memorantur: ut an. 834. in quo Ludovicus Pius, quem
Monomastapa ad Vincula memorantur: ut an. 834. in quo Ludovicus Pius, quem
cornu venationem, filii sui throno decesserant, cum Ecclesia demum reconciliatus
quam ibi frequentem atque Regno restitutus fuit, nonnullam uxorem et
esse ait, ductum, atque Carolum filium recepit. Anno item 1093. occasione litis
numis loco ab eo be- Benedictinis S. Dionysii inter et Ratisbonenses S. Emerami,
na Unicornis cornu qui remorem passerant, se ab Arnulpho Rege Corpore
auspisse, qua in S. Dionysii auspisse ac penes se retinere: at ejusdem S.
galliam reportavit, Martyris tumulo resecato, totum illius Corpus in eo inventum
uninque Regi dono dedit, quod est illud est proter brachium, quod Stephanus Papa III. Romam
quod modo in Thesau- deferri curavit. pp.
ri San- Dionysiano visitur.

Dominium saeculare seu territorialis jurisdictionis S. Dionysii
penes Monasterium esse dicitur, subditorumque interjecta
in iudiciis et sententiis appellationes immediate ad Senatum
seu Parlamentum Parisiense devolvuntur.

Utrem hanc etiam celebram faciunt mundina, quae in
ca instituntur. In ipsius placitis an. 1567. famosum
initium fuit prolium Catholicos inter sub Duce Mont-
morancis | Montmorency | et Hugonotos sub Principe

Condac: le Brinc de Condé: et Talapianho (Colinac): l'Amiral Coligny: in quo hi à Catholicis casi fuere; penes quos Civitas hac diu scelit; tandemque Henricum IV. admisit, eique se subiecit.

4° Montmorancium: Montmorency: alias Montmorancianum, seu Mons Morencianus. Urbs angusta satis super collem posita, et quatuor leuis à Lutetia distans. Nomen suum juvenuda et fertili tribuit valli, ut et familia Montmoranciana; à qua Eulonia S. Martini ibidem fuit edificata. Variis fuitur privilegiis, necnon una cum Tractu suo ad Ducalis et Bariatibus dignitatem erecta est, et olim sementos clientes feudiciarios, seu, ut ajunt, Vasallos nuncupate dicitur.

Anno 1359. ab Anglis in cineres redacta fuit. Etant in ea quaedam antiquitatis vestigia, quae eam olim amplissimam fuisse produnt.

Anno 1632. extincta in Henrico II. qui decima Octobris ejusdem anni ob perductionis crimen Tolosa capite truncatus nullum post se reliquit heredem, Montmorancianorum Stirpe, urbem et Ducatum Henrico Borbonio Principi Condac tradidit Ludovicus XII.

5° Ganum S. Clodoaldi: S. Clon: Oppidum vetustissimum duabus castris leuis à Lutetia ad Sequanensiam situm, olim Novigentum et Novientum: Noyent: dicitur. Jam initio saeculi VI. sub Clodovai Regis filio Oppidum erat, in quod Clodovus Clodomiri Regis filius, postquam neci sibi intentata se subdixisset, tutum argulum invenit, ibique Monasterium construxit, quod postmodum in Ecclesiam Collegiatam conversum est, in qua hujus Sancti corpus arca inclusum asservatur, atque devotio, quae fideles ipsum prosequenti hinc, efficit, ut Oppidum, relicto veteri, deinceps ejus nomine appellatum fuerit.

Oppidum ipsum una cum Tractu suo idem S. Clodovus Ecclesiae Parisiensi dono dedit, et anno 1670. vel 1674. in gratiam Francisci de Harlay Archiepiscopi Parisiensis et Successorum ejus ad Ducalis Bariatibus ordinem Ludovicus XIV. evexit.

Longo temporum spatio Episcopi Parisienses jure javi-
sunt ab hujus Oppidi incolis in festo S. Andrea pro vectigali seu tributo tantum, quantum ipsis placeret, exigendi titulo introducta consuetudine, an 1381. Sub Henrico VI. à Curia Parisiensi confirmata. At anno

1429. tributum istud ad 24. et an. 1509. ad 20. libras eadem Curia seu Parlamentum limitavit.

Sabbatis non exaltationis, et dominica, amovetur ab hisce
Baronibus, et

Multi Parisienses nobiles salubri aëre, excellenti aqua, longique amoenitate illucti ados huius habent, quas integras veris et aëtis tempestate involunt. atque etiam Philippus Dux Aurelianensis miles Ludovici XIV. germanus frater ibidem magnificentum palatium excitavit, iunctis eidem hortis et vivariis speciosissimis.

In Ecclesia S. Godealdi Savā videtur marmorea Capella, in qua cor Henrici III. reconditum est. Haec iste, quod alibi jam tetigimus, an. 1589. 1. augusti hora octava matutina in quadam huius Oppidi aëre, qua adhuc superest, dum Lutetiam apertu capere parabat, in sella familiari sedens confusus est à Jacobo Clemente Dominicanò tunc vigesimum secundum aetatis annum agente.

6° Vicenna seu Nemus Vicennarum (Le Bois de Vincennes) Domus Regia ad amoenitatem et voluptatem comparata una cum vivario seu Saltu cum muris, qui ab aliquot hinc annis dejecti sunt, cincti. Milia Gallia seu Lemā dentatā à Lutetiā distat. Hic an. 1183. Philippus Augustus Bioratum fundavit pro Monachis Ordinis Grandimontensis (de l'ordre de Grammont) quos Henricus III. Parisios transtulit, atque eorum loco Patres Ordinis Minimorum huc adduxit.

In veteri Parisiensis Ecclesia Chastularis habetur, quod anno 1270. Vicenna Manerium Regale, id est, Domus Regia fuerit; facile est conijcere eam ab eodem Philippo Augusto constructam fuisse, postquam nemus, quod undique apertum erat, muris vallasset. Ludovicus XIII. vetustis aliquot aedificiis solo aequatis eorum loco novum excitavit, quod primum sub initio regni Ludovici XIV. perfectum est.

Quidam arbitrantur Carolum V. Francia Regem hic an. 1328. natum fuisse; ajunt etiam hic tres Reges diem supremum obisse, scilicet Ludovicum X. an. 1316. Carolum IX. an. 1574. et Henricum V. Anglia Regem an. 1422.

7° Maria seu Martinus (Marly) magnificentissimum palatium regium in medio Saltus Versalis vivarium attingentis collocatum una cum speciosissimis

et amplissimo hoste, ob loci amoenitatem nulli totius
Francia castro voluptuario secundum.

Hic Ludovicus XIV. potissimum voluptatem captare, ac loci
pissine grata quietis suavitatem degustare solebat, ubi ple-
numque singulis mensibus bis aliquot dies transigebat nemini
nisi intimis Consiliariis et Ministris suis audientiam prebens.

Hicem etiam inter alia visuntur duo Globi, terrestis unus,
Coelestis alter, immensa magnitudinis, quorum quilibet am-
bitu suo continet quadraginta tres pedes, sex pollicas,
et aliquot lineas à P. Coronelli inventi et confecti; quos
an. 1704. II. Junii Cardinalis Cesar de Stratis | D'Estrees |
Regi Ludovico XIV. dono dedit. Hic quoque vates perhi-
betur D. Theobaldus ex Stirpe Montmoranciana.

Prope Martiam et ad Sequana ripam conspicitur arti-
ficiose machina illa, qua in his genere nulli parem
habere dicitur; ope cujus aqua ex hoc flumine in al-
tum evehitur atque in Versalia hortum ducitur.

§. II.

cap. 19

De Bria Franica.

Bria Franica seu Parisina | La Brie Francoise | sic
dicta ad distinctionem ejusdem nominis provincie in Can-
pania, cujus ipsa olim pars erat. Sita est Sequanam
inter et Matronam | La Marne | fluvios. In ea

Ocurrunt Latiniacum | Lagny | civitas exigua ad meridio-
nalem Matrona ripam, sex miliaribus seu levis à Lute-
tia in via Meldas | Meaux | versus Sita cum titulo Comi-
tatus. In ea numerantur tres parochie et celebre Bene-
dictinum sub invocatione S. Petri Monasterium Saeculo
VII. à S. Thibaldo nobili Scoto fundatum; cui Thibaldus
seu Theobaldus Campaniae Comes Comitatum hunc donavit.

Saeculo IX. vastata fuit hac regio à Normannis, et post-
modum ab Heriberto de Veromandua Treasurum | Troyes | et
Melvarum Comite restaurata.

Anno 1432. sub Regno Caroli VII. cum Angli obederunt,
at missis à Carolo copiis, quae usque fecerunt supplicias, re-
dere coacti sunt. An. 1590. illam Dux Carnensis
Henricus IV. postquam cum Lutetia obidionem solvere con-
sulisset, celeriter occupavit, occupatamque penitus de-
vastavit.

§. III.

cap. 20

De Hurepoli seu Tractu Hurepoisio.

Hurepolium seu Tractus Hurepoisius | L' Hurepoix |
media Saeculorum nostrorum aetate Regni Hurepois, Hure-

renis, seu Amiensis, et etiam Mauricensis nuncupabatur.
In Actis Synodi Suresionensis an. 982. celebrata per corrup-
tionem Noricensisagus appellatur.

Ut ut Tractus hic unicus sit, de ejus tamen limitibus alter-
cantur inter se Geographi, dum quidam ei urbes adscribunt,
quas alii ei abjudicant; Nos eorum laborem satis ineptum
judicamus et inanem; enimvero sufficere debet, quod
Tractus iste in Francia Juvula situs sit, necnon à Sequa-
na ripis usque Briam pervigatur. In eo occurrunt se-
quentes Civitates notata dignae.

Jo Melodunum | Melun | Urbs in confinis Vastini Trac-
tus | Gastinois | Decem leuis supra Parisios et quatuor in-
fra Fontem Blandi | Fontaine Bleau | colorata.

Antiquissima est, et si illius Civibus fides, Lutetiam ad-
ficientibus archatypis loco fuit: certe amba ha Civitates,
sive figura sive situs spectatur, sibi omnino similes sunt:
hic Sequana insulam efformat urbemque, ut Parisios, in
tres partes dividit, quarum una Briam respicit, altera
insulam occupat, tertia vero ad partem Vastini Tractus col-
locata est.

In ea videntur adhuc reliquiae Templi Ethnici Deo Jovi
dicati. ut in B. Virginis Mariae, S. Stephani, S. Ambrosii
& Eclesiae, quae parochiales sunt, et quinque ea, quae S. Aspatis
| S. Aspais | dicitur; nomen habet à quodam Amice
| Amic | Episcopo qui à Synodo Aurelianensi rediens an.
536. hic vitam finitus est. Miracula quae ad ejus sepulchrum
patrata fuere, Incolas permoverunt, ut in illius honorem haec
adificarent Eclesiam. Conventus Camelitarum
et Granivanorum, ut et Abbatia S. Petri Suburbium
occupant.

Civitas haec ab Anglis, et à Ducibus Burgundia sociis
obsessa fuit et occupata. An. 1419. post quatuor mense-
um obsidionem fames eam adegit, ut Anglis se dederet,
quam per decem annos tenuerunt usque ad an. 1429. Mi-
lites, quae Civis iis turbatis milites Caroli VII. suscep-
erunt, qui ob id factis variis eos revocavit privilegiis dato
hanc in rem an. 1432. ultimam februarii anglis et Blem-
ni diplomate.

Anno 1579. Clerus Gallicanus, id est, Antistites Galliae
hic Conventum egerunt, in quo, inter alia, Romano Pon-
tifici Suprema in Ecclesiam universam auctoritas inque
Judaei et Morum definiendis questionibus infallibilitas
non obscure aperta ab ipso fuit.

Eius antiquum nomen Melodunum est, quavis in Be-
labis Commentariorum exemplaribus omnibus, quae

hodieum supersunt, Metiosedum appellatur. Illius
commercium constat in fumentis, vino et caseo, qua
vicinis Mercatoribus venduntur, vel Parisios per Segua-
nam vehuntur.

2°. Corbolum seu Josedum | Corbail | Urbis ad ripam Se-
quana ubi Junnam | la Juines | sibi adjungit septem leuis
a Parisiis et tribus a Meloduno sita, nomen, ut fertur,
habet a Corbulone quondam sub Romanorum imperio
galia Praefecto. Duos habet pontes lapideos unum
triium distans a arcum supra Junnam, alterum supra
Sequanam, cui novem sunt arcus, atque civitatem in
binas dividit partes. In ea 800. foci, tres portae,
quatuor parochiae numerantur. Adest etiam Ecclesia
Collegiata S. Emperii | S. Spire | ab Haimone Corboli Co-
mite circa an. 912. in honorem SS. Emperii et Lupi Ba-
joui | Bajensi | Episcoporum, quorum reliquias huc attule-
rat, fundata. Adest quoque Prioratus S. Guinaili
| S. Genai | in quo Canonici Regularis S. Victoris resident.
Fratres Minores S. Francisci, quos Recollectos vocant, hic
etiam habent conventum, ut et Moniales e Societate
S. Ursula, vulgo Ursulina. Item Nosocomium.

Inga Burga Regina Philippi Augusti conjugum Corboli
Domum voluptuariam sibi edificavit, ad quam a marito
repudiata se recepit, necnon toto repudiationis sua tem-
pore in ea resedit; ubi et diem obiit supremum sepul-
taque fuit in Ecclesia S. Joannis Equitum Melitensium
an. 1236. ubi ejus cenotaphium adhuc videtur. Harum
aedium quaedam adhuc supersunt vestigia.

An. 1418. Dum Burgundia Corbolum obsidione cernit; et
missis per Carolum VI. Francia Regem obsequis militari sub-
sidio, ille recepit. Anno item 1562. Calvinista seu
Hugonoti urbem hanc stram impugnare coeperunt, at
oppugnare hanc valuerunt, Catholicis egregie eam defen-
dentibus.

3°. Fons Blandi seu Bliandi vel Bleandi, non vero
Fons bellaquens, prout quidam perperam scribunt | Non-
taine Bland | Oppidum quatuordecim leuis a Luta-
tia versus Meridiem, una cum magnifico et amplo
palatio regio. Nomen habere videtur a fonte et
quodam veteri loci Domino et possessore, qui Blandus
seu Bliandus, vel etiam Bleandus nuncupabatur.

Palatium, quavis ex variis aedificiis, quae a pluri-

bus Regibus variis temporibus sine ordine et analogia simul
iuncta fieri, constat; haec tamen confusio quidpiam ita
magnum et majestaticum exhibet, ut videntium admi-
rationem excitet. Locus inamoenus, necnon arido inter
colles, et laeva depressio situm est, nemisque ingens et lon-
gissime porositum ipsi nemorum, quibus iungatur, locus est,
in quo cum maxima ferarum multitudo versatur, inde
fit, ut Reges sociis huc veniant venationis captaturae delecta-
tionem. Adhuc etiam horti amplii et speciosi, qui
loco huic amoenitatem quandam conciliant.

Oppidum ipsum videtur procul dubio ab eo tempore exor-
ditum sumisse, quo Reges huc aliquamdiu demorari coeperunt.
Ajunt Ludovicum XIV. primum Versaliam se conferret, con-
tinuis huc loci vesedisse.

21. 1778.

§. IV.

De Tractu Vastiniis.

Tractus Vastiniis: le Gastinois: Olim Pagus Vastiniensis
dictus, nomen habere videtur à vastitate, quod in eo vasta
sint nemora, solumque arenosum et inultum. Dividi-
tur in Aurelianensem et Francium, de isto huc agimus,
cujus situs est circa Lupiam: le Loing: fluvium. In eo
occurrit

1.º Nemosium, seu Nemosinum, vel etiam Nemosum
: Nemours: Urbs prope Lupiam: le Loing: quatuor milia-
ribus à Fonte Blaudi et octiduum à Parisiis. Olim Nemus
appellabatur, quod in Nemore Fontis Blaudi colorata esset,
ex quo nomine dein Nemosium latine, et gallice Nemours
natum est: at postmodum magna hujus nemoris parte
excisa modo Nemosium situm habet nemus istud inter
et Montargis: Montargis: Sylvam intra duos colles
ex isto loco, in quo Caesaris aetate Civitas Graecae erat.
Sensim ea oppido urbs facta est, ubi à Ludovico XII. anno
1507. una cum Tractu suo à Comitatus dignitate, quam
initio saeculi XV. à Carolo VI. acceperat, in Ducatum erecta
est. Denique defuncto sine masculo herede ultimo
Nemosii Duce Ludovico XIV. Ducatum hunc ad se revocavit,
necnon fratri suo Philippo tradidit; cuiusque modo possidet
ejus abnepos Dux Aurelianensis.

Nemosii bina sunt Ecclesia parochiales, una in ipsa Ci-
vitate, altera in ejus Suburbio. Adhuc etiam duo Me-
nialium Monasteria. Illius commercium consistit
in frumento, farina, vino, et caseo, p.

2.º Cortinacum, seu Curtinacum, vel etiam Cortanacum, seu Cortanacum |:Cortinay:| Urbis enigma Montargium inter et Senones sita una cum veteri Castro supra collem collocato. Jam ab anno 1000.mo proprios suique nominis habuit Dominos, quorum genealogia ad nostram usque aetatem celebrata fuit.

3.º Castellis ad Lupiam |:Chatillon sur Loing:| Urbis sic dicta ad distinctionem aliarum ejusdem nominis Francie urbium, haud magna civitas in amoena tamen valle quatuor miliaribus à Montargio sita cum castello in medio edito loco castra ipsam collocato. Habet Ecclesiam Collegiatam sub nomine S. Petri, in qua Archiepiscopus Senonensis omnes prebendas et officia confert, ut et Monasterium Monialium SS. Sacramenti. Ludovicus XIV. an. 1696. eam una cum Tractu suo Ducatum dedit.

§. V.

De Tractu Meduntino.

1779 22.

Tractus iste, gallice le Mantois, porrigitur à Franco S. Germani usque ad confinia Normanniae. In eo notatur

Janum S. Germani, seu S. Germanus in Ledià Sylva |:S. Germain en Laye:| Urbis enigma quatuor leucis à Lutetia versus Occidentem non procul à Sequana, ubi haec ad Septentrionem flectitur, una cum magnificentissimò Palatio Regis, cui Sylva voluptaria est contigua. Opinio est hanc urbem nomen suum accepisse à Monasterio quodam à Rege Roberto Septingentis circiter abhinc annis ibidem sub nomine et patrocinio S. Germani constructo.

Populosa admodum est, ejusque aedes peroptima et perpulchra sunt, vixque magni usum commode intersesti. Variis, etiam palatiis eo, quo Rex Galliae hanc regionem tenuit, tempore à Regis Ministris aliisque Nobilibus viris constructis ornata est. In ea unica est Ecclesia parochialis, et monasterium Fratrum Minorum S. Francisci collectorum; itam conventus Ursularum. Monasterium vero Augustinianorum discalceatorum Legiarum |:Des Loges:| dictum in medio Sylva collocatum est.

Castro seu Palatio Regium juvenidissimam et opportunissimam totius Galliae praebet habitationem, sive propterea speciosa ipsius conelavia, sive propter magnificentiam, qui ei contiguus est, hortum ad Sequanam usque porce-

tum, sine denique propter Sylvam, quae ipsi propinqua est; aër quoque hic saluberrimus est, ne non animadversum fuit, homines ibi longævam ducere vitam.

Castri hujus seu palatii prima fundamenta, jecit Rex Carolus V. Franciscus I. ibid. novò ampliarit aedificiis. Henricus IV. in apice montis et propius ad Sequanam aliud Castrum construere curavit, quod Castrum novum | Château neuf | appellatum est; ne non hortos ad fluvii hujus ripam usque propagavit. Ludovicus XIII. variis ornamentis ibid. decoravit. Denique Ludovicus XIV. qui ibidem 5. Septembris an. 1638. natus perhibetur, ibid. inter alia, quinque structure quadrata aedificiis | Barrubons | aedificavit.

Hic Jacobus II. Angliae Rex an. 1689. Regnò à subditis suis exturbatus una cum conjugè et liberis recessit, atque diem supremum obiit 16. Septemb. an. 1701. Corpus ejus Parisios translatum ac inhumatum fuit in Ecclesià Monialium Valisgratia | Val de Grace | in S. Jacobi Suburbio.

23. 1820.

§. VI.

De Tractu Volcaffino.

Tractus Volcaffinus, alius etiam Vaccaffinus, et Valcaffinus, seu Vulxinum et Vexinum | Le Vexin | dictus cum titulo Comitatus.

Olim Tractus iste pars Normanniae erat, et Ludovicus IV. cognomento Transmarinus, qui circa medium Saeculi X. rebus gallicis profuit, atque an. 954. vitam posuit, partem ab eo audivit et Insulae Granica adscripsit, ne non Tractum Volcaffinum francicum dicit voluit ad distinctionem Normannicam*.

* Sunt, qui contrarium tenentur, atque dicunt omnem hunc Tractum olim Insulae Granica praeter, factum fuisse, et prius in Ludovico IV. de Normannia bene tractur, partem ab eo audivit et Normanniam adscripsit fuisse.

Ejus limites sunt ad Orientem Isara | Oyse | ad Meridiem Sequana; ad Occidentem Epta | Epte | quae ibidem à Vulxino Normannico separat; et ad Septentrionem Ager Bellocacensis | Le Beauvaisis | In eo notatur Fontisara | Contoise | Urbis. Nomen habet à ponte super Isaram strato, ad cuius terminum in Julivi collis parte sita est. Sed Lewis à Lutetia distat versus Caesarem. à Castro supra collam posito defenditur. Vetusissimum nomen est Brivisara seu Briviasura juxta Antonini itinerarium; et secundum tabulas veteres Brivaisara, quod idem est ac Contisara; Brive enim antiquo Gallorum idiomate demum est ac pons;

* Sequester | Vibius | nomen Isara, teste Vibio Sequestro* in suis de fluminibus Tractatu, etiam in Oesiam seu Esiam mutatum fuit,

unde gallicum Oise. Plumen istud Inisa quoque dic-
tum fuit, prout habemus ex auctore anonymo vita S. An-
dræ, qui Saeculo VIII. scripsit.
Abest hæc Ecclesia Collegiata S. Mellonis prius Rotho-
mageni. Episcopo Lava à Philippo pulchro an. 1286.
fundata, in qua etiam hujus Sancti corpus an. 830. Con-
tisarum abatum quiescit. Hæc etiam sunt duo pa-
rochia una S. Maclovii, altera S. Andree. Item con-
ventus Fratrum Minorum S. Francisci discalceatorum.
Denique Monasterium Benedictinum S. Martini an.
1050. ab Arnalrico primo ipsius Abbate fundatum.
Urbis ista an. 1442. 16. Septemb. ab exercitu Caroli VII.
assulta Anglis crepta fuit. An. 1561. Regni Coni-
tia hæc celebrata sunt. an. 1720. 21. Julii Ludovici
XV. dato Decreto Senatuum seu Parliamentum Parisiense
huc transtulit, et eodem anno 16. Decemb. De-
mo Parisios revocavit.

betius Dictionarium
geographicum de flu-
viis, fontibus, flumibus,
montibus, Sylvis, et po-
pulis, p. quod primum
Mazochius, Jacobus
Roma an. 1505, post
Aldus Manutius, et
denique Franciscus
Happelius una cum
Lujet et Hadriani
Rolandi annotatio-
nibus Roterdami
an. 1712. in 8. lucis
publica fecerunt.

§. VII.

24.

De Agro Bellovacensi.

Agri ista seu Tractus olim pars erat Bricardia, sed jam
à pluribus annis ab ea avulsus est; minaque limites
habet ad Septentrionem ipsam Bricardiam; ad Occiden-
tem Valsinum Northmannicum, à quo Epta | C'Epte: |
fluvius eum separat; ad Meridiem Valsinum Fran-
cicum; et ad Orientem Comitatum Sylvanctensem
| Le Bailloyes et Comté de Senlis: | à quo per Isaram
| L'Oise: | distinguitur.

Antiquitus in hoc Tractu seu Agro sedem habuere Bel-
lovacii populi, quos Cesar memorat semper 60000. ho-
minum exercitum paratum habuisse, namon, ubi opus
fuisse, 100000. adducere potuisse. In eo notatur
Bellovacum | Beauvais: | illius Metropolis, à qua Trac-
tus ipse seu Ager Bellovacensis | Le Beauvaisis: | dictus
est. Hujus Urbis vetus nomen haud notum est. Cesar,
postquam illam occupasset, Cesaro Magnum hinc voluit,
quod nomen ipsa tamen postmodum deposuit apud Bel-
lovacii populi nomine, atque Bellovacum nuncupata
est. Posita est ad ripam Thava | Therin: | fluminis
16. leuis à Parisiis versus Meridiem, totque à Rotho-
mago versus Occidentem. Solum habet haud injue-
rum, pars una Thava fossas ipsius implet, altera Opi-
ficibus, qui in lana, ex qua panni cailes conficiuntur,
laborant, deservit. Admodum munita foret, ni-

si feminae undique ei montes insiderent. *Bradagium*
Virgo nuncupatur, quod nulli hostium unquam succube-
rit. Omnes feminae illius vici venusti sunt et recti.

Habet Episcopum Archiepiscopi Rhenensis *Subsaga-*
neum, qui utraque jurisdictionem civilem nempe
et Ecclesiasticam tam in civitate ipsa quam per totum
ejus tractum, qui Comitatus *Baris* titulo decoratus est,
exercet.

Comitatum hunc an. 996. Rogerius Comes *Blesensis*
filius et *Belovacensis* Episcopus Ecclesia sua dono dedit.

Primus illius Episcopus fuit *S. Lucianus*, qui circa me-
dium *Saevi III.* floruit.

Anno 1196. *Richardus* Anglia Rex et *Normannia* Dux
hujus civitatis, qua tum adhuc *Normannia* attribueba-
tur, Episcopum adversus ipsum rebellantem cataphra-
tum seu lorica indutum cepit; cuiusque Summus Pon-
tiffex Romae ad eum scripsisset, ut suum in Christo fi-
lium missum faceret, Rex misit, qui hujus Antistitis
loricam ad eum deferrent huiusque dicerent: *Hanc in-*
venimus, vide, utrum tunica filii tui sit. Genes. 6. 37.
v. 32.

An. 1561. Cardinalis *Castillionus* hujus civi-
tatis Episcopus ad Calvinistarum partes deficiens Eccle-
siam suam vehementer afflixit.

Præter Ecclesiam Cathedralam, qua magnifica est, plu-
res adhuc Ecclesiae hic sunt, inter quas sex Collegiatae, et
tridecim parochiales numerantur. Adhuc etiam
tres Abbatis, una *Benedictinorum*, in cujus Ecclesia
corpus *S. Luciani* primi *Belovacensis* Episcopi quiescit,
unde et Monasterium *S. Luciani* dicitur: Altera
S. Quintini *Panonicorum* Regularium *S. Augustini* Con-
gregationis *S. Genoveva*: Tertia *S. Symphoriani* olim
Benedictinorum, nunc à *Patribus Missionis* habitata.
Item Conventus *Franciscanorum*, *Dominicanorum*, *Gu-*
lanorum seu *S. Francisci de Paula*, *Capucinorum*, *Monia-*
lium S. Clara, *Ursulinarum*, *Canoniarum Hospitala-*
riarum. Monasteria *SS. Luciani*, *Quintini*, *Sym-*
phoriani, et *Capucinorum* extra muros urbis collocata
sunt. Duo etiam adhuc *Nosonomia*.

Belovaci varia memorantur celebrata Concilia: ut
an. 845. praesente Rege *Carolo Calvo*. an. 1114. sub Conone
Episcopo *Bravennensi* et Summa Sedis Legato, in quo *Hen-*
ricus V. Imperator excommunicatus est. Idem Conon
duos adhuc Synodos ibidem celebravit, scilicet an. 1120.
et 1124. *Ludovicus VII.* cognomento *Junior* et *Gu-*

Gravina Rex hic etiam Concilium an. 1161. coegi curavit con-
tra Antipapam Victoram, qui Alexandro III. legitimo
Pontifici oppositus fuerat.

Anno 1443. Angli urbem hanc frustra obsiderunt. Nec
felicior fuit Carolus cognomento Audax Dux Burgundia
an. 1472. quamvis 80000. hominum haberet exercitum;
valente hac ultima obsidione mulieres Bellovacenses
praesente Joanna de Sericula |; Joanne d' Hachette |
Strenuorum animorum egregia adidere Specimina, at-
que, inter alia, hostibus veritatem eriperunt; in hujus
magnanimi facinoris perpetuam memoriam in pro-
cessione, qua singulis annis die 10. Julii instituitur,
mulieres viros praecedunt.

1870. 25.

§. VIII.

De Valensio.

Valesium seu Valosium, vel etiam Valensio, item
Ager Valensius |; le Valois |; olim Bricardia pars nunc In-
sula Gravina. Limites habet versus Septentrionem
Agrom Suevionensem; versus Orientem Campaniam;
versus Meridiem Briam et Inulam Gravinae proprie
Britanniae; et versus Occidentem Agrom Bellovacensem.

Tractus iste, qui alias Comitatus Dunstanat erat, ho-
die Ducatus titulo gaudet. Olim Comitatus Vadensis
nuncupabatur à Castro, cui nomen Vadum |; Vê |;
quod Comites illius Domini incolabant, atque Crespi-
um |; Crespy |; inter et Villarium |; Villers-Coste-Raz |;
situm est.

Comitatus hic seu Ducatus à Saulo X. proprios spe-
cialesque suos Dominos habuit. at cum circa finem
saeculi XII. horum Comitum et Dominorum prosapia
tam virilis quam sequioris sexus in Elisabetha Phi-
lippi ab Alratia Glandria Comitis conjugis defuisset,
et penitus extincta fuisset, tum Philippus Augustus Co-
mitatum hunc corona, cuius feudum fuerat, demum ad-
iunxit. Saulo XIV. Philippus cognomento Audax Co-
mitatum hunc tradidit filio suo Carolo patri Philippi,
qui postmodum subicit an. 1328. extincta in Carolo IV.
Regis Capetingana sub nomine Philippi VI. Valensii
|; de Valois |; Rex Galliae salutatus fuit. Extincta de-
in an. 1588. in Henrico III. Valensiorum familia Galliae
regnum 2. Augusti an. 1589. ad Domum Bourbonicam
pervenit, in qua hodiernum adhuc perstat. Denique
Saulo protestans hunc Comitatum seu Ducatum Philip-

S. Ludovicus aliud ejus loco excitavit, quod Ludovicus XI.
Franciscus I. pp. ampliavit et ornavit.

In hac Urbe duae numerantur Ecclesiae parochiales
S. Jacobi una, altera S. Antonii; una Collegiata,
quae S. Clementis dicitur; Monasterium Benedic-
tinum sub nomine S. Cornelii à Carolo Calvo fundatum,
ibi sepulti fuere Ludovicus II. et V. Conventus Do-
minicanorum à S. Ludovico aedificatum. Jesuitae
etiam ab an. 1653. huc habent Collegium. Adest
quoque Nosocomium à S. Ludovico fundatum.

Hic etiam varia fuere celebrata Concilia, ut an.
757. in quo 18. Canonas plerumque de Matrimonio agen-
tes conditi fuere: item an. 833. in quo Ludovicus Pius
trium suorum filiorum conspiratione, et Episcoporum
ibidem congregatorum sententia coronam deponere
compulsus fuit. annis quoque 1085. 1261. 1277.
1301. et 1329.

Celebris quoque Joanna De Arcâ, alias Quella Ave-
lianensis dicta, huc ab Anglis capta Rothomagum
abducta fuit, ibique velut Saga igni addicta et con-
sumta. Ganonus etiam Cardinalis Nicolous | Ri-
chelian: | an. 1624. cum Godefridis Belgii Ordinibus huc
foederis pepigit.

Non procul à Compendio extat perampla et venusta
Sylva ad venationem aptissima. Olim Sylva Cotia
sive Cozia | Cuise: | nuncupabatur; at modo nomen istud
antiquatum est, quamvis pagus Cotia | Cuise: | dicitur
Camp. Urbem hanc inter et Suepionem adhuc superit.

26. 290.

§. IX.

De Agro Suepionensi.

Agro Suepionensi | Le Soissonnois: | olim pars Bi-
cardie erat, at postmodum ab eâ avulsus Insula Fran-
ciae attributus est. Limites ejus sunt ad Septen-
trionem Tractus Laudunensis, ad Orientem Campa-
nia, ad Meridiem Bria, et ad Occidentem Valerius
Ager. Partem includit legionis illius, quam anti-
quitus Suepiones populi possidebant, quorum Caesar
in suis Commentariis meminit. Invenitur feracissi-
mus est vivetisque et nemoribus abundat. In eo
notatur praecipue Urbs

Suepis | Soisson: | à qua Tractus seu Ager nomen su-
mit; ampla et populosa Civitas ad ripam Isara | Oise: |
Supra quam ponte strato à Suburbio ad eam fit tran-
situs, in aëre et fertili valle sita, 18. leuis à lu-

13
tatiā. Galli, priusquam Romani eā potirentur, illam
Noviodunum dicebant: postmodum sub Octaviano Augusto
Romanorum Imperatore, mutato nomine, Augusta
Suessionum nuncupari coepit. Ptolomaeus eam Αὐγού-
στα Σουεσσίωνων nominat; post Sueffione, Sueffionis,
ac denique simpliciter Sueffio dicta fuit, quod nomen
adhuc hodie retinet.

Romanorum Imperatorum aetate hic palatium erat
in quo ipsi interdum morabantur, et ut de prima stirpis
Francica Regibus, qui Sedem suam in hac urbe collocarunt,
nihil commemoramus, certum est ibidem sub Ludovico
6to prope S. Medardi Monasterium Regium fuisse pala-
tium. Illud, quod nunc extat, et in quo an. 1728. iustis
pacis inter Imperatorem Carolum VI. Galliam, Hispaniam,
Angliam, Hollandiam, &c. congressus fuit celebratus,
antiquo ritu et forma edificatum est, ejusque late-
ra rotunda et densa turres stipant. Praeter Cas-
trum hoc aliud adhuc erat extra urbis moenia ad ripam
Frara collocatum, in quo Sueffionum Reges residebant;
illius adhuc extant vestigia quaedam, quae produnt, illud
amplum, et pro eā, quae excitatum fuit, aetate fuisse
magnificum; in illius ambitu Benedictinum S. Me-
dardi Monasterium fundatum fuit. Adest

etiam aliud Monialium ejusdem Ordinis et institu-
ti Monasterium sub nomine et invocatione B. V.
Mariae ante 1000. et quod caesit, annos à Praefato
Domino Ebrovini fundatum.

Hujus Urbis Episcopus est primus Archiepiscopi Rhe-
mensis Suffraganeus, jureque gaudet Metropolitana
Rhemensi Sede vacante Reges Francica consecran-
di; prout factum est in unitione S. Ludovici, et Lud-
ovici XIV. Floret hic etiam Academia Scientia-
rum viginti constans membris Parisiensi foedere
juncta, et à Ludovico XIV. an. 1674. litteris patenti-
bus an. 1675. in tabulas Senatus seu Parlamenti Pa-
risiensis relatis confirmata.

Varia etiam hic memorantur celebrata Concilia:
An. 744. hic viginti tres Episcopi convenere. anno
853. alterum habitum est Concilium praesente Carolo
Calvo, in quo res Eulorianorum illorum, quos Ebro-
Rhemensis Archiepiscopus ordinaverat, examinata fue-
runt, Ebro ipse Sede sua pulsus, eaque thimmaro
delecta, quod multis turbis, atque alii etiamnum

Præcolum conventui, qui an. 866. coactus est, causam præ-
 buit. An. 941. hinc convenere aliquot Episcopi li-
 tem Hugonem inter et Astaldum de Archiepiscopatu
 Rhemensi contententes definituri; priori Sedes hæc af-
 fecta fuit, ipsæque consecratus. Manages Rhemen-
 sis an. 1078. et Reinaldus item Rhemensis an. 1094.
 Concilia hinc habuere, in quibus Roscelinus, hinc errores
 rejicit et damnavit, de quo meminit S. Anselmus.
 Conon Prænestina Episcopus et S. Sedis Legatus hinc Conci-
 liis an. 1137. et 1140. celebratis præsedit adversus Petrum
 Abaelardum. An. 1155. hinc Provinciae Rhemen-
 sis et Senonensis Episcopi conventum egerunt, ut varia
 legum negotia et causas pertractarent ac disponerent,
 nempe is, qui Ecclesiastica aequè ac Sæcularia bona
 invadebant, obisterent. Rigordus etiam memorat
 an. 1210. vel, ut alii volunt, an. 1202. hæc convenisse
 Brasules, ut causam Philippi Augusti, qui Ingebur-
 gam conjugem suam repudiavit, definirent: ut prius
 quam ipsi hæc de re deliberare coepissent, dea conju-
 ge accepta et recepta clam et in insalutatis se sub-
 duxit ac discessit.

27. 1097.

§. X.

De Tractu Laudunensi.

Tractus Laudunensis: Le Laonnois: olim Picardia
 modo autem Juncta Francica pars. Limites ejus sunt
 ad Septentrionem Tirasia: Tirasche: ad Orientem
 Campania, ad Meridiem et Occidentem Ager Suevio-
 nensis. In eo occurrunt

1.º Laudunum seu Lodunum: Laon: Caput Trac-
 tus eique nomen tribuens, urbs supra editum montem
 collocata sub 24. gr. 1. min. longit. et 49. gr. 30. min.
 latitud. cum Castellis. Munitionibus novæ arte com-
 paratis destitutum situs tamen munitissimam efficit;
 nempe olim velut totius Francie propugnaculum ha-
 bebatur; de cæ diffusus Guibertus Noyingentanus
 1.º de Noyent: Abbas illam Regni Caput, Regie ambi-
 tionis thalamum, et unicum hæc ætate propugna-
 cum nuncupat. Optime edificata est, vicis que
 habet venustos, et illius putei, quamvis non admo-
 dum profundi sint, sufficientem tamen aquam in
 celis suppeditant. Aër quoque salubris hinc spi-
 rat. Multi Reges hinc Regiam habuere, modo in
 eorum palatio Urbis Diocætera. Inspectiones suas celebrant.

* in gestis Dei per Fran-
 cos, quod opus Lucas
 Dacherius Ord. S. Be-
 ned. Congreg. S. Man-
 ni adhibet Parisiis an.
 1651.

9
Hic Episcopus titulo Ducis et Paris Francie gaudet,
quamvis Rex ipse vobis hujus vobis et immediatus sit
Dominus. In antiquis monumentis invenimus
eam Legidunum Clavatum fuisse nuncupatam.

Sub Romanorum imperio admodum incelebris erat,
ut quo non nisi Rhenensis ditionis oppidum esset.
S. Remigius Rhenensis Antistes eam à sua Dioce-
si avulsit circa an. 515. necnon primum ibi Epis-
copum constituit S. Genobaldum, quod Hincma-
rus in suis epistolis memorat.

Præter Cathedralem in eâ adhuc tres numerantur
Ecclesie Collegiate SS. Joannis scilicet, Genoveva,
et Juliani. Item duo Monasteria Benedictina
S. Vincentii nempe et S. Joannis; prius fundavit Brun-
negilda Regina Sigeberti Austriacæ Regis conjux,
alterum S. Salabergis sub Attilone hujus civitatis
Episcopo. Et Abbatia S. Martini Ordinis Cisterciensis.

Adest etiam Monasterium Monia-
cium Monstrolium | Montruil les Dames | dictum
Ordinis Cisterciensis, in quo aservatur copia Sudarii
S. Veronicæ faciem Christi referentis an. 1249. ab
Urbanò IV. dum adhuc Innocentiò IV. Capellanus esset,
ad ipsam missa cum hac Slavonica inscriptione Obraz
Gospòden naoubrous, id est Imago Domini in
linteò.

Ludovicus XI. hujus Urbis incolas à vectigalibus im-
munes fecit, quo privilegio adhuc hodie gaudent.
Vigente sacro foedere Dux Meduana | Le Duc de
Mayenne | eam subegit: at an. 1594. ab Henricò
Magnò obsessa et capta fuit.

Sicunt aliqui Landunum esse urbem illam que
à Casare lib. 2. c. 9. et 6. de Bello Gallico Bibrax nuncupatur.

2° Noviodunum, alias Noviomagus, Nojonum,
Noviomagus Veromanduorum, Noviodunum seu Neo-
dunum Belgarum, Noviodunum seu Neodunum
Suessionum, Noviomagus Vadicapinum, et Castel-
lum Noviomacum | Nojon | Urbis vetustissima et
latis ampla, necnon quatuor Suburbis instructa,
atque ad commercium opportunè sita. In eâ 4500.
numerantur Incola. Loco versus meridiem medi-
ocriter edito collocata est, ad ripam exigui fluvii Vor-

3
Sa | Vorse | qui leuco quadrante ab eâ Jare immer-
gitur, viginti duobus miliaribus à Lutetiâ colloca-
ta est.

Habet Sedem Episcopalem Metropoli Rhemensi
Subjectam ex Veromanduanô | Vermandois | an. 531.
à S. Medardô hinc translata. Idem Episcopus
Comes est et Bar Francie. Eusebiam Cathedralem
Bijunus et Carolus Magnus ejus filius edificavere.
Præter eam octo adhuc Ecclesie parochiales hinc nume-
rantur: Duo Monasteria unum ibidique antiquius,
quod S. Eleuti nomen fert atque à Benedictinis Congre-
gationis S. Mauri possidetur, ab ipso S. Eleuto vel fun-
datum vel saltem ampliatum, necnon ipsius tumulo
celebre factum: alterum S. Bartholomæi an. 1064.
à Balduino I. Norodunensi Episcopo erectum atque
Canonicis Regularibus S. Augustini traditum. Adhuc
etiam Franciscani et Capucini. Xenodochium S.
Joannis Saeculo XII. fundatum curant Moniales ordi-
nis S. Augustini. Urselina quoque hinc habent
Conventum. Sub finem præteriti Saeculi hinc
pariter introducta fuerunt Sorores S. Familia, qua-
rum interest mulieribus solitudinem aligentibus sub-
venire, juvenesque puellas institvere. In hunc eun-
demque finem sunt hinc etiam duo vel tres foeminae,
quibus sub nomine Beginarum jam à longô tempore
de sustentatione provinum est.

Civitas hæc multis calamitatibus olim pene oppressa
fuit. Cesar multo labore eam subegit. Saeculo IX.
Normanni eam occuparunt et expulserunt Jmonem-
que tum temporis ibi Episcopum. Secum abduxerunt
captivum. Saeculis XI, XII, et XV. senies abivit in
flammas. Durante Saeculo foedere mox à Catholicis
mox ab Hugonotis expugnata fuit, donec tandem
an. 1594. Henrico Magno cepit. Hic an. 1516. Fran-
cisum I. inter et Carolum Austriacum conventio ini-
ta fuit.

Eam quoque celebrem reddidere. Specialibus aliquot
eventibus tres Regum Francie Stirpes. Ex primâ Stir-
pe Chilpericus II. hinc an. 721. sepultus fuit. In se-
cundâ Carolus Magnus ibidem an. 768. coronam Regni
adeptus est. Et ex tertiâ Hugo Capetus an. 987. hic
Rex electus et salutatus fuit.

Hic etiam an. 1509. 10. Julii natus perhibetur Jo-

4
20
annes Calvinus, qui postmodum Calvinus dicitur voluit.
Ecclesie ministerio manipatus, primum Capellam ha-
bit in Ecclesia Cathedrali, postea Pontis Episcopi
|: Pont L'Evêque:| Carthusus factus, tunc sectam in-
venit in Ecclesiam, quae ab ipsius nomine Calviniana
dicta est, et cui per plures tunc in Gallia tunc alibi
adhaserunt, necnon atrocium dissidiorum et bello-
rum semina jecit. Ipse Calvinus tandem Geneva
|: Geneve:| decessit à vita 22. Maji an. 1564.

Capitulum II.

De Provincia Aurelianensi.

Provincia Aurelianensis |: L'Orleanois:| sita est cir-
cum Ligerim, quae idam perficitur ac in duas fere aequales
dividit partes, Septentrionalem Scythiam et
Meridionalem. Ejus limites sunt ab Oriente pro-
vincia seu ager Lugdunensis, Ducatus Burgundia, et
Campania; à Septentrione Insula Francia, et
Normannia; ab Occidente Britannia; et à Meri-
die Guienna. Fertillissima est, unde et
Francia Granarium vulgò nuncupatur.

Illius tredarium nuncupantur minores provinciae
seu Tractus, quos singulis §§. exhibemus.

§. I.

De Provincia seu Agro Aurelianensi.

proprie et specialiter sic dicto.

Hujus Provincia seu Agri, quem Galli L'Orleanois pro-
pe nuncupant, exiguus est Tractus. circa Ligerim ad
Orientalem totius Provincia partem situm habet. in
eo occurrunt

Aurelia seu Aurelianum |: Orleans:| totius Provincia
Metropolis, et maximis jucundissimisque totius Regni
civitatibus facile adnumeranda Urbis triginta duobus
Milliaribus à Lutetia, octodecim supra Blasam |: Blois:|
et triginta quatuor à Turonibus |: Tours:| distans, in
amoenâ planitie ad borealem Ligeris ripam sita, ad
quam ab hujus annis aquilonari ripâ tendentem arcum
lapidibus quadrato ponte transitur. Per vetusta
civitas Romanis sub nomine Genabi nota. Illius li-
tus amoenitate et commoditate impulsus Aurelianus
Imperator eam amplificavit, atque suo nomine Aureli-
anum seu Aurelianum dicitur voluit.

Ab Atilâ Hunnorum Rege an. 450. perperam obessa
fuit, et sub Romanorum potestate remansit, donec
Clotharius Francorum Rex Siagris, qui tunc ibi pro Ro-

188. 28.

188. 29.